

JAN TRZYNADŁOWSKI

WROCLAWSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE 1946—1970

Towarzystwa naukowe w Polsce, wywodzące się faktycznie z dawnych już tradycji wieku Oświecenia, przeszły na naszym terenie długą drogę rozwoju, przeżywając okresy niewątpliwej świetności oraz czasowego zastoju. Różnorodnie na to składały się przyczyny: zewnętrzne, gdy organizacja życia społecznego i naukowego wyznaczała im większe lub mniejsze zadania, gdy miały one być organizmami kompensującymi braki instytucjonalnych form nauki i oświaty, oraz wewnętrzne, wynikające z przyjętego programu działania o różnym stopniu dynamizmu i aktualności. W tym drugim wypadku nie należy zapominać o czynniku ludzkim, o tym mianowicie, jakie indywidualności naukowe i organizacyjne dochodziły do głosu w poszczególnych towarzystwach nadając kierunek i ton poczynaniom naukowym.

W XIX w., ujmując rzecz generalnie, różnorodne towarzystwa naukowe („przyjaciół” czy „miłośników” nauki), w ściślejszym czy też dość szerokim, nawet umownym tego słowa znaczeniu, posiadały nader rozmaite funkcje. Grupowały ludzi o podobnych zainteresowaniach, były dogodnym forum do dyskusji i wymiany poglądów o charakterze specjalistycznym, niejednokrotnie zastępowały nie istniejące lub też funkcjonujące na ograniczonych zasadach oficjalne, państwowe instytucje naukowe, wreszcie w sporadycznych wypadkach zamieniały się w rodzaj lokalnych akademii nauk. Najbardziej klasycznym przykładem tej ewolucji ku formom programowo i organizacyjnie najbardziej wyspecjalizowanym i najwyższym są dzieje krakowskiej Akademii Umiejętności (później Polskiej Akademii Umiejętności).

Międzywojenne dwudziestolecie, okres własnej, polskiej państwowości, to dla towarzystw naukowych nowa karta dziejów. Sprecyzowaniu ulegają wypracowane już wcześniej w niejednym programy i sfery działania towarzystw specjalistycznych (określenie i obecnie funkcjonujące, choć niezupełnie ściśle i poprawne — chodzi tu o towarzystwa specjali-

zujące się w określonych dyscyplinach naukowych lub zakresach zainteresowań naukowych). Pierwsze, grupujące fachowców o identycznym kierunku zainteresowań, acz o różnym stopniu aktywności naukowej, mają na celu pogłębianie danej specjalizacji bez prowadzenia badań podstawowych w danych dziedzinach, drugie, wielokierunkowe, nastawione są przede wszystkim na poczynania ściśle naukowe, ze szczególnym naciskiem na podstawowe. Stąd też inny program prac, odmienne kryteria doboru członków. Właśnie w międzywojennym dwudziestoleciu, nie tylko zresztą w Polsce, ukształtował się zarówno w praktyce, jak i w świadomości społecznej model ogólnego towarzystwa naukowego jako organizacji charakteru akademickiego. Terenowe ogólne towarzystwo naukowe — lokalna akademii nauk, to określenie używane wymiennie, choć w wypowiedziach oficjalnych nie zalegalizowane. Hermetyczność tych organizmów naukowych bywała rozumiana w równym niemal stopniu jako źródło tej akademiczności, jak i jej naturalne następstwo.

Te uwagi wstępne, w sposób nader uogólniający odniesione do charakteru i pozycji towarzystw naukowych w przeszłości, wydawały się tu wskazane dla podmalowania tła, na którym powołano do życia Wrocławskie Towarzystwo Naukowe. Chodzi tu naturalnie o tło w pierwszym rzędzie „świadomościowe”: jak rozumiano istotę i zasadnicze zadania towarzystwa naukowego, w jakim kręgu ludzi zakiełkował pomysł zorganizowania takiego towarzystwa we Wrocławiu.

I chociaż owe prymarne przesłanki istniały i funkcjonowały od początku, zaraz dodać należy, że we Wrocławiu po 1945 r. zaistniały przesłanki jeszcze inne, w ówczesnej sytuacji polskiego, odzyskanego Wrocławia z całą pewnością ważniejsze i decydujące. Sprawa ta nie wymaga w tym miejscu zbyt szczegółowej analizy i argumentacji. W odzyskanym mieście, zniszczonym gruntownie, szybko formować się zaczęło środowisko naukowe wokół Uniwersytetu i Politechniki; formowało się z entuzjazmem równym ówczesnym trudnościom wobec braku mieszkań, pomieszczeń naukowych i dydaktycznych, zbiorów i bibliotek, urządzeń i potrzebnej ilości kadry naukowej. Ale życie naukowo-dydaktyczne ruszyło szybko z miejsca dzięki niewyczerpanej energii i inicjatywie pierwszego rektora personalnie połączonych z sobą wyższych uczelni, Uniwersytetu i Politechniki, byłego rektora Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, prof. Stanisława Kulczyńskiego (tak jak ruszyło życie literackie i kulturalne inspirowane przez niestrudzonego Tadeusza Mikulskiego — „czwartki literackie”). Znamion historycznych nabrał dzień 15 XI 1945 r., dzień, w którym nie żyjący już dzisiaj prof. Idaszewski wygłosił na Politechnice po wojnie pierwszy programowy wykład w języku polskim.

W atmosferze pionierskiego wysiłku naukowego i organizacyjnego, gdy koncentracja działań i zbiorowy program pracy naukowej mogły być

dotatkowym, ale nader ważnym warunkiem powodzenia podejmowanych przedsięwzięć, gdy bezpośrednia wymiana informacji naukowych, wspólne dyskutowanie interesujących zagadnień badawczych i inspiracje do nowych poczynań mogły być i faktycznie były ważnym zdynamizowaniem ówczesnego życia naukowego, w takiej właśnie atmosferze i w takich warunkach utworzenie ogólnego, „akademickiego” towarzystwa naukowego było nie tylko bardzo wskazane, ale po prostu konieczne. Istnienie takiego towarzystwa nie było ani mechanicznym powtarzaniem i utrwalaniem tradycji, ani tym bardziej aktem naukowego, środowiskowego snobizmu. Towarzystwo naukowe w sytuacji pierwszych powojennych lat Wrocławia, co więcej — w sytuacji ówczesnego społeczeństwa w ogóle — było zorganizowanym, merytorycznym dopełnieniem innych form instytucjonalnych o charakterze państwowym.

Tradycja, w najlepszym tego słowa znaczeniu, leżała u początków Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Było nią nawiązanie do zasłużonego, o poważnym dorobku badawczym i wydawniczym, Towarzystwa Naukowego we Lwowie, działającego w ośrodku, z którego wyłoniła się poważna liczba pracowników nauki osiadłych i prowadzących swe prace po 1945 r. we Wrocławiu. Tak przeto dla jednych Wrocławskie Towarzystwo Naukowe miało być kontynuacją towarzystwa lwowskiego (aspekt nieobojętny po niedawno zakończonej niszczącej wojnie, która wbrew zamiarom okupanta nie przerwała ciągłości polskiego życia umysłowego), dla drugich zaś miało być czymś zupełnie nowym, czerpiącym nie tylko z cennego dorobku przeszłości. I w jednym, i w drugim wypadku, wobec zgodnej uznanej celowości pracy naukowej we właściwym stowarzyszeniu, nastroje były analogiczne, zamierzenia zaś i cele — wspólne.

Diskusje i prace wstępne nad powołaniem do życia Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego faktycznie trwały od jesieni 1945 r.; dużą inicjatywę przejmował tu Stanisław Kulczyński, przy nim zaś stało grono poważnych ludzi nauki, bardzo czynnych przy realizacji tego zamierzenia: Kamil Stefko, Hugo Steinhaus, Ludwik Hirszfild, Karol Maleczyński, Edward Sucharda i in. Niebawem doszli do nich inni o utrwalonych w nauce nazwiskach i ten zespół określić można mianem członków założycieli. Uformowano pierwszy Zarząd 7 III 1946 r., zatwierdzony później na pierwszym ogólnym zebraniu administracyjnym w dniu 30 V 1946 r.

Kierując się wypróbowaną praktyką ogólnych towarzystw naukowych, utworzono cztery Wydziały: Nauk Filologicznych (przewodn. Jerzy Kowalski), Nauk Historyczno-Filozoficznych (przewodn. Karol Maleczyński), Nauk Społecznych (przewodn. Tadeusz Bigo), Nauk Matematycznych i Przyrodniczych (przewodn. Kazimierz Sembrat). Dwa dalsze Wydziały postanowiono zorganizować; Wydział Nauk Lekarskich organizował Ludwik Hirszfild, Wydział Nauk Technicznych Edward Sucharda.

Wydziały rozpoczęły swe prace już w marcu 1946 r. A oto godne przypomnienia daty inauguracyjnych posiedzeń naukowych Wydziałów: Wydział Nauk Historyczno-Filozoficznych — 28 III 1946 r. (pierwsze odczyty naukowe wygłoszono na tym Wydziale na posiedzeniu w dniu 16 maja tegoż roku — Ewa Maleczyńska, *Spółeczeństwo polskie pierwszej połowy XV w. wobec zagadnień zachodnich*; Karol Māleczyński, *W sprawie autentyczności bulli gnieźnieńskiej z r. 1136*); Wydział Nauk Matematycznych i Przyrodniczych łącznie z Wydziałami będącymi w organizacji — 28 III 1946 r. (Stanisław Kulczyński, *O założeniach, jakie leżą u podstaw morfologii porównawczej*); Wydział Nauk Filologicznych — 21 V 1946 r. (Jerzy Kowalski, wydanie krytyczne Hermogenesa *De statibus*, Stanisław Rospond, *Wit Stwosż, analiza nazwiska i imienia*); Wydział Nauk Społecznych — 8 VII 1946 r. (Wincenty Styś, *Drogi postępu gospodarczego wsi, studium na przykładzie zbiorowości próbnej wsi Husowa*). Pierwszych przewodniczących Wydziałów powołano w dniu uformowania pierwszego zarządu (tymczasowego), tj. 7 III 1946 r.

Wydziały kontynuowały swe prace naukowe i organizacyjne, m. in. dyskutowały one kandydatury nowych członków. Kandydatury te zostały przyjęte na pierwszym ogólnym zebraniu Towarzystwa dnia 30 maja tego roku. Doroczne ogólne zebrania administracyjne były i zgodnie ze statutem są nadal najwyższą władzą Towarzystwa, powołującą prezydium zarządów i wytyczającą kierunek działania WTN.

Pierwsze inauguracyjne ogólne, publiczne zebranie Towarzystwa odbyło się dnia 10 VI 1946 r. w auli Politechniki. Aula Uniwersytetu (aula Leopoldina), piękny zabytek barokowej sztuki architektonicznej i dekoracyjnej, bardzo poważnie uszkodzona podczas działań wojennych, poddana pieczołowitym zabiegom rekonstrukcyjnym i konserwatorskim, nie nadawała się do użytku.

Ogólne zebranie publiczne WTN odbyło się podczas wrocławskich „Dni Kultury” i miało szczególnie uroczysty charakter. Było ono manifestacją odradzającego się polskiego życia naukowego we Wrocławiu, wyrazem ciągłości polskiej myśli badawczej. Zebranie to zgromadziło liczne rzesze obywateli miasta; obecni byli również m. in. wiceminister kultury i sztuki L. Kruczkowski i wojewoda wrocławski S. Piaskowski. Zagajenie wygłosił prezes Towarzystwa S. Kulczyński, zaś prof. T. Lehr-Splawiński złożył serdeczne życzenia nowo powstałemu Towarzystwu w imieniu Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Podstawy organizacyjne i zadania Towarzystwa przedstawił wiceprezes Kamil Stefko, plan najbliższych prac oraz nazwiska członków — sekretarz generalny Hugo Steinhaus. W części naukowej Jerzy Kowalski wygłosił odczyt o autonomii zjawisk świata duchowego. Na zakończenie odczytana zo-

stała przyjęta przez Towarzystwo rezolucja wzywająca do otoczenia opieką i do odbudowy zabytków wrocławskich z czasów piastowskich.

Ogólne publiczne (doroczne) zebrania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego uzyskały podstawy statutowe. Zwolowane w maju, w dniach tradycyjnych „Dni Wrocławia”, prezentują społeczeństwu dorobek Towarzystwa w minionym roku i przynoszą odczyt naukowy na temat społecznie ważny i aktualny.

Skład pierwszego Zarządu WTN przedstawiał się następująco: prezes — Stanisław Kulczyński, wiceprezes — Kamil Stefko, sekretarz generalny — Hugo Steinhaus, skarbnik — Wincenty Styś, ponadto zaś przewodniczący Wydziałów (nazwiska podano uprzednio). By nie rozbić toku zawartych tu informacji, zaznaczyć należy, że z biegiem czasu dokonano zmian w składzie prezydium Towarzystwa. Powołano drugiego wiceprezesa oraz dwóch zastępców sekretarza generalnego, wreszcie trzech członków („bez teki”) spośród zasłużonych i cieszących się autorytetem dawniejszych członków Zarządu, wreszcie zlikwidowano stanowisko skarbnika. Przewodniczący Wydziałów wchodzili do Zarządu z urzędu (powoływali ich drogą wyborów tajnych członkowie danego Wydziału). Zmiany te, zalegalizowane właściwymi zmianami statutowymi, podyktowane zostały odmienną sytuacją znacznie powiększonego Towarzystwa, rozbudowaniem jego agend i wzrostem zadań naukowych i społecznych.

Skład osobowy Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego w 1946 r. przedstawiał się następująco:

Wydział I (wg kolejności podanej uprzednio): Edmund Bulanda, Jerzy Kowalski, Tadeusz Mikulski, Leszek Ossowski, Stanisław Rospond, Ananiasz Zajączkowski. Wydział II: Roman Ingarden, Antoni Knot, Mieczysław Kreutz, Kazimierz Majewski, Ewa Maleczyńska, Karol Maleczyński, Teofil Emil Modelski, Bolesław Olszewicz. Wydział III: Tadeusz Bigo, Iwo Jaworski, Waclaw Osuchowski, Kamil Stefko, Wincenty Styś. Wydział IV: Bronisław Knaster, Stanisław Kulczyński, Helena Krzemieniewska, Stanisław Loria, Gustaw Poluszyński, Eugeniusz Romer, Eugeniusz Rybka, Kazimierz Sembrat, Hugo Steinhaus. Wydział V: Ludwik Hirschfeld, Andrzej Klisiecki. Wydział VI: Edward Sucharda.

W dalszej ewolucji Towarzystwa związanej z rozwojem wrocławskiego środowiska naukowego zaznaczyła się naturalna tendencja do przystosowania istniejących Wydziałów do aktualnych potrzeb i zadań oraz do powoływania nowych. Tak zatem Wydział Nauk Społecznych przekształcono na Wydział Nauk Prawnych i Ekonomicznych, ponadto zaś utworzono Wydział VII Nauk Rolniczych (styczeń 1957 r.).

Uchwalony w 1946 r. pierwszy statut Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego sformułował w pięciu rozdziałach charakter, założenia i cele

Towarzystwa. WTN, zgodnie z tradycjami tego rodzaju stowarzyszeń oraz wytyczonymi planami pracy, miało być organizacją zamkniętą, powołującą na swych członków „tylko osoby pracujące naukowo i posiadające znaczniejszy dorobek naukowy”. Cel Towarzystwa to „popieranie rozwoju nauki polskiej i ruchu naukowego we wszystkich gałęziach wiedzy”. Urzeczywistnieniu tego celu miało służyć wspieranie prac naukowych przez udzielanie zasiłków, ogłaszanie konkursów na prace naukowe i przyznawanie nagród, organizowanie zespołowej pracy naukowej (bibliotek, czytelni, archiwów, muzeów, pracowni badawczych itd.) oraz innymi sposobami. Dalej celowi temu służą posiedzenia naukowe i zebrania dyskusyjne, ogłaszanie drukiem prac naukowych oraz utrzymywanie związków z innymi towarzystwami naukowymi w kraju i za granicą. Pierwszy statut WTN zatwierdzony został przez Urząd Wojewódzki Wrocławski na zasadzie postanowienia wojewody wrocławskiego z dnia 12 VIII 1947 r. (pismem z dnia 6 IX 1947 r.).

Jak wskazują podane wyżej sformułowania, i cele, i zadania WTN zakreślono nader szeroko. Ekskluzywność Towarzystwa, ustabilizowaną statutowo (później niejednokrotnie kwestionowaną, czemu wypadnie jeszcze poświęcić nieco uwagi), podyktował nie nacisk tradycji, lecz ówczesna sytuacja w nauce polskiej, a tym samym i zadania przyjęte przez Towarzystwo. Nauka polska po ostatniej wojnie, która zadała jej bolesne ciosy i spowodowała olbrzymie straty zarówno w stanie osobowym, jak i w substancji materialnej (budynki, biblioteki, laboratoria), wymagała odbudowy we wszelkich dziedzinach — stąd w statucie „organizowanie pracy naukowej” rozumiane jako tworzenie właściwych warsztatów badawczych — wymagała koncentracji umysłów i doświadczenia naukowego, naukowej aktywności i autorytetu. W tej sytuacji otwarte towarzystwo naukowe, grupujące ludzi o różnym stopniu zaangażowania naukowego, z całą pewnością nie mogłoby spełnić swego zadania, zwłaszcza w środowisku akademickim.

Dodać należy, że we Wrocławiu, gdzie życie naukowe musiano budować od podstaw, sprawa tak rozumianego towarzystwa nie dała się po prostu inaczej rozwiązać. Zagadnienia luźniejszych lub czysto profesjonalnych związków z nauką, techniką, praktyką zawodową i społeczną pozostawiono stowarzyszeniom jednokierunkowym, otwartym, które powstawały bardzo szybko jedno po drugim również w samym Wrocławiu, jak i na terenie Dolnego Śląska.

Organizowanie i autonomiczne prowadzenie badań naukowych, charakterystyczne i właściwe dla towarzystw typu akademickiego, zostały uznane za poważne zadania WTN, którym wypadło poświęcić wiele uwagi i wysiłku. Od powołania do życia Polskiej Akademii Nauk (1952) organizacja nauki w Polsce (niezależnie od kompetencji odpowiednich re-

sortów) wpisana została w program zadań tej naczelnej polskiej instytucji naukowej. Przejęcie towarzystw naukowych przez PAN wyznaczyło również zakres i charakter badań WTN, finansowanych odtąd z budżetu Akademii. Na tym odcinku pracy odnotować należy prowadzone przez kilka lat przez zespół pracowników naukowych różnych specjalności badania nad suszą na Dolnym Śląsku, uwieńczone poważnymi wynikami, zawartymi w oddzielnej publikacji (*Z badań nad wpływem posuchy na rolnictwo na Dolnym Śląsku*. Zbiór prac pod kierunkiem Bolesława Świętochowskiego, red. B. Knaster).

Inną pracą podjętą przez WTN (w zmieniającym się z czasem zespole) było przedsięwzięcie naukowo-edytorskie mające na celu pomnikowe wydanie *Optyki* Witelona w wersji oryginalnej oraz w polskim przekładzie. Nad pracami wstępnymi czuwali E. Marczewski, R. S. Ingarden i J. Łanowski. Chodziło nie tylko o zreprodukowanie renesansowego wydania dzieła Witelona, ale o wzięcie pod uwagę istniejących, a rozproszonych rękopisów oraz o właściwy komentarz naukowy skonstruowany ze stanowiska nauki współczesnej. Prace nad redakcyjnym przygotowaniem tekstu polskiego i komentarza trwają nadal.

Z uwagi na to, że badania naukowe zostały skoncentrowane w placówkach Polskiej Akademii Nauk, wyższych uczelni polskich oraz w resortowych instytutach naukowo-badawczych, towarzystwa afiliowane przy PAN, w tym również i Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, skoncentrowały swe wysiłki na innych odcinkach pracy, o czym będzie mowa oddzielnie.

Zgodnie z cytowanymi postanowieniami statutu WTN prowadziło i nadal prowadzi nader ożywioną działalność na posiedzeniach naukowych Wydziałów, a w okresie od 1949 r. począwszy (a w latach następnych w stopniu stale się nasilającym) i na posiedzeniach komisji specjalistycznych.

Wydawane od 1947 r. „Sprawozdania Wrocławskiego Tow. Naukowego” dają dokładny przegląd organizowanych na Wydziałach i komisjach posiedzeń i prowadzonych dyskusji. Na każdym posiedzeniu (z wyjątkiem tzw. administracyjnych, poświęconych sprawom organizacyjnym: plany pracy, organizacje imprez naukowych, zagadnienia wydawnicze, dyskusje nad kandydaturami na nowych członków i współpracowników) członek Towarzystwa lub wprowadzony przezeń gość referuje własną pracę naukową zakończoną lub znajdującą się w toku opracowania, wygłasza komunikat o wybranym zagadnieniu naukowym leżącym w kręgu aktualnego zainteresowania autora lub też inicjuje dyskusję nad problemem wymagającym przemyślenia przez grono ludzi kompetentnych i wypowiedzenia przez nich własnego sądu na ten temat. Na podkreślenie zasługuje ponadto jeszcze jeden fakt ugruntowany w praktyce Towarzystwa. Oto na

posiedzeniach występują z referatami własnych prac nie tylko członkowie lub zaproszeni goście z poważnym i uznanym dorobkiem naukowym, lecz również młodzi pracownicy nauki, niejednokrotnie zaczynający poważne własne badania. W takich wypadkach posiedzenie nabiera charakteru sympozjum, na którym młodszy pracownik nauki może poddać własne tezy i wprowadzoną metodę osądowi starszych kolegów, dzięki czemu przedstawione przezeń poglądy naukowe uzyskują warunki do pełniejszej krystalizacji, weryfikacji i pogłębienia. Ten właśnie udział Towarzystwa w procesie rozwijania badań naukowych i koleżeńska opieka nad młodszą kadrą naukową należy bezspornie do osiągnięć zasługujących na zapisanie na dobro WTN. Ta słuszna praktyka stosowana jest nadal i uznawana przez ogół członków.

Prócz Wydziałów działają w obrębie Towarzystwa komisje specjalistyczne, których celem jest (zgodnie z doświadczeniami innych podobnych stowarzyszeń naukowych — z akademiami włącznie) koncentracja i intensyfikacja badań jednokierunkowych przez koncentrację ludzi i środków. Komisje te uformowały się w WTN w latach 1948—1957 jako jednostki wydziałowe i międzywydziałowe. Oto one: Komisja Historii Sztuki, Językowa, Bibliografii i Bibliotekoznawstwa, Słowianoznawcza. Komisje te rozwijają ożywioną działalność. Komisja Śląska oraz Dielektryków (przy Wydziale VI) działały w pewnych tylko okresach: Międzywydziałowa Komisja Śląska pod kierunkiem S. Wysłoucha w latach 1948—1952, pod kierunkiem J. Czyżewskiego w latach 1957—1962, Dielektryków w okresie 1956—1961. Pierwsza zawiesiła swe czynności w sytuacji, gdy badania nad Śląskiem nabrały charakteru bardziej wszechstronnego w różnych wyspecjalizowanych dziedzinach badań (od historii po geologię i chemię), druga wobec rozwinięcia badań szczegółowych w jednostkach organizacyjnych Politechniki Wrocławskiej.

W pracach komisji prócz członków Towarzystwa biorą aktywny udział współpracownicy powoływani przez komisje i zatwierdzani przez Zarząd Towarzystwa. Rekrutują się oni z grona fachowców spoza WTN, dzięki czemu prace naukowe nabierają dynamiczności i aktywizują znacznie szersze kręgi zainteresowanych. W ten sposób naukowe oddziaływanie WTN nabiera dodatkowego aspektu społecznego.

Statystycznie rzecz biorąc, od czasu powstania VII Wydziału, gdy odpowiednio wzrosła liczba członków Towarzystwa (w 1946 r. 31 osób, w 1970 r. 339 osób), średnio odbywało się łącznie od 60 do 85 posiedzeń naukowych Wydziałów i komisji, na których wygłaszano od 75 do 100 odczytów, referatów i komunikatów rocznie. Liczba ta w pewnym stopniu ilustruje wewnętrzną aktywność Towarzystwa.

Zgodnie z podstawowymi zadaniami WTN, programowo sformułowanymi w statucie, prócz posiedzeń naukowych ściśle w obrębie Wydziałów

i komisji podejmowano i inne formy działalności naukowej i naukowo-społecznej, gdy Towarzystwo występowało na zewnątrz, wprowadzając w krąg zainteresowań naukowych dość szerokie rzesze społeczeństwa wrocławskiego. Do form tych, praktykowanych nadal, należą następujące:

- a) międzywydziałowe posiedzenia naukowe,
- b) posiedzenia i sesje organizowane przez poszczególne Wydziały wspólnie z innymi organizacjami naukowymi,
- c) sesje organizowane przez Towarzystwo wspólnie z innymi instytucjami (np. wyższymi uczelniami Wrocławia),
- d) własne, miejscowe sesje naukowe,
- e) czwartki naukowe,
- f) wyjazdowe sesje naukowe wynikające ze związku prac podejmowanych przez Towarzystwo z przemysłem dolnośląskim.

Międzywydziałowe posiedzenia naukowe mają w WTN dość długie i dobre tradycje, szczególnie we współpracy Wydziałów Matematyczno-Przyrodniczego i Lekarskiego. Kooperacja tych jednostek organizacyjnych i wspólne dyskusje dają dobre wyniki i cieszą się dużym powodzeniem.

Posiedzenia i sesje organizowane wspólnie przez Wydziały i inne stowarzyszenia naukowe faktycznie, choć naturalnie z różnym nasileniem, praktykowane są w WTN dość powszechnie przez wszystkie Wydziały. Zjawiskiem najczęstszym są one na Wydziale Nauk Lekarskich; np. sesja purkyniowska wspólnie z Polskim Tow. Fizjologicznym (org. Z. Wiktor, 1965), na temat leczenia bodźcowego w okulistyce wspólnie z Katedrą Chorób Ocznych A.M. we Wrocławiu (org. J. Kapuściński, 1968), na temat krzepliwości krwi wspólnie z Polskim Tow. Hematologicznym (org. H. Kowarzyk, 1969). Wydział Nauk Matematyczno-Przyrodniczych WTN wspólnie z Polskim Tow. Matematycznym zorganizował sesję historii matematyki w Polsce w 600-lecie Uniwersytetu Jagiellońskiego (org. E. Marczewski, 1964). Wydział Nauk Technicznych wspólnie z zainteresowanymi katedrami Politechniki Wrocławskiej zorganizował w 1957 r. sesję poświęconą zagadnieniu izotopów.

Do wielkich imprez o poważnym znaczeniu politycznym, społecznym, naukowym i kulturalnym należały obchody 20-lecia nauki i szkolnictwa polskiego typu akademickiego na ziemiach zachodnich i północnych, zorganizowane w 1965 r. przez wyższe uczelnie Wrocławia przy współpracy Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Poważny udział Towarzystwa jako instytucji oraz jego członków w organizowaniu przede wszystkim sesji naukowych na Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej był nie małym wkładem w uroczystości jubileuszowe. Wkładem trwałym było wydanie w tymże roku opracowanej przez Wydziały Towarzystwa książ-

ki zbiorowej o dorobku nauki polskiej na Dolnym Śląsku w minionym 20-leciu (*Nauka polska we Wrocławiu w latach 1945—1965 i jej znaczenie społeczne*, Wrocław 1965, red. J. Trzynadłowski). Wspólnie z Uniwersytetem Wrocławskim zorganizowano sesję w 50-lecie Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej (1967).

Własne sesje naukowe organizowane są zazwyczaj ze względu na ważne okoliczności i okazje w życiu społecznym i naukowym. W takich sytuacjach inicjatywa Towarzystwa zmierza do sformułowania poglądu i stanowiska naukowego na wydarzenia zachodzące w życiu i w dziejach myśli współczesnej. W tym zakresie przypomnieć należy następujące przedsięwzięcia: sesję poświęconą sprawie odzyskania arrasów i innych skarbów kultury narodowej (org. M. Morełowski, 1955), *Pamiętnikom J. Ch. Paska* (org. W. Czaplński, 1963), badaniom nad kulturą współczesną (org. S. Pietraszko, 1967; w sesji tej brały udział również niektóre Katedry Uniwersytetu Wrocławskiego). Materiały tej sesji ogłoszono drukiem jako dodatek do „Sprawozdań WTN”, Seria A, za rok 1967 (i w nadbitce). 25-leciu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej poświęcona była sesja urządzona w maju 1969 r. (org. W. Czaplński), z następującymi referatami: M. Orzechowski i W. Wrzesiński, *Przemiany terytorialne Polski po drugiej wojnie światowej w świadomości społeczeństwa*; S. Pietraszko, *O przeobrażeniach kultury w 25-leciu PRL*; J. Trojak, *Energetyka a przemysł i kultura*.

Oddzielnie odnotować należy sesje naukowe organizowane w tradycyjnych już „Dniach Wrocławia” (maj) w latach 1959—1960, 1962. Sesje te miały charakter wielokierunkowego spojrzenia różnych nauk na przeszłość i współczesność Dolnego Śląska (historia, antropologia, socjologia, geografia, geologia, demografia, technika, lingwistyka i in.). Z czasem sesje śląskie zastąpiono otwartymi posiedzeniami naukowymi z odczytami na najbardziej aktualne tematy, przede wszystkim prawne, historyczne i polityczne.

„Czwartki naukowe” Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego posiadają już swe tradycje. Podjęte z inicjatywy W. Czaplńskiego, E. Marczewskiego i J. Łanowskiego w 1961 r., miały na celu upowszechnianie wiedzy na najwyższym poziomie w środowisku pracowników nauki w dziedzinach wyspecjalizowanych, a więc uprawianych przez węższy krąg badaczy, działania integracyjne poprzez naświetlanie wybranych zagadnień przez przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy oraz poprzez międzydyscyplinarne upowszechnianie metod badawczych, wreszcie — inicjowanie dyskusji na wybrane aktualne tematy naukowe i społeczne. W latach 1961—1969 zorganizowano łącznie 35 „czwartków naukowych”.

Tematyka „czwartków” była bardzo różnorodna i obejmowała podstawowe dziedziny wiedzy współczesnej: historię, medycynę, technikę

i przemysł, prawo i ekonomię, archeologię i etnologię, urbanistykę i architekturę, filologię i literaturę, geografę i rolnictwo, astronomię i astronautykę, jak również zagadnienia społeczne oraz problematykę popularyzacji i upowszechniania wiedzy. Z dużym zainteresowaniem spotkały się np. takie odczyty, jak *Węzłowe problemy współczesnej kardiologii i kardiochirurgii* (W. Bross, A. Falkiewicz, E. Szczeklik), *Przemysłowe zagospodarowanie Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego* (T. Zastawnik), *Dawne i nowe koncepcje polskiej granicy zachodniej* (H. Zieliński), *Sztuczne satelity telekomunikacyjne* (M. Suski). Szeroki oddźwięk w prasie znalazła dyskusja związana z odczytem E. Marczewskiego *Mistrzowie i uczniowie* na temat stosunków „starszych i młodszych” na współczesnych wyższych uczelniach (odpowiednik dyskusji w prasie pod hasłem „feudałowie i wasale”). Duże grono słuchaczy i dyskutantów skupił dwugłos E. Marczewskiego i J. Łanowskiego (matematyka i filologa klasycznego) wokół wiersza C. Norwida *Plato i Archita*. Oba te wystąpienia oraz dyskusję wydano w bibliofilskiej publikacji (Ossolineum) poszukiwanej przez zbieraczy wydawniczych cymeliów.

Na temat charakteru „czwartków” trwa dyskusja, wszakże według powszechnego mniemania sama impreza z uwagi na swe poważne walory poznawcze winna być rozwijana i kontynuowana.

Do najpoważniejszych imprez naukowych, organizowanych dużym nakładem sił i środków, a będących wyrazem żywych związków Towarzystwa z przemysłem, są tzw. wyjazdowe sesje naukowe w wielkich ośrodkach przemysłowych Dolnego Śląska. Dotychczas zorganizowano dwie tego rodzaju sesje, trzecia, przewidziana na 1970 r., znajduje się w końcowej fazie prac badawczych i przygotowawczych.

Pierwsza, pod hasłem „zagadnienia Turowa”, zorganizowana z inicjatywy Jerzego Skowrońskiego wspólnie z Kombinatem Górniczo-Energetycznym Turów, odbyła się w dniach 11—12 VI 1962 r. w Zątcu, siedzibie dyrekcji Kombinatu. Główne problemy zagłębia węgla brunatnego, olbrzymiej inwestycji górniczej i energetycznej, przedsięwzięcia na nie spotykana dotychczas w Polsce skalę, problemy ważne i wymagające poważnych rozstrzygnięć naukowych, leżały w centrum programu sesji. Sprawy te najlepiej ilustruje tematyka wygłoszonych referatów i związanej z nimi dyskusji. Referaty przygotowane zostały przez przedstawicieli Kombinatu oraz przez członków WTN. Pierwsi (W. Bugajski, J. Krajczyk, J. Zabokrzycki, K. Wróbel) przedstawili podstawową problematykę Kombinatu, drudzy — naukowe uwagi, konstatacje i propozycje. A oto tematy niektórych wystąpień: Jan Kożuchowski, *Znaczenie elektrowni w Turowie dla krajowego systemu energetycznego*; Kazimierz Tomków, *Charakterystyka chemiczna i użytkowanie węgla brunatnego z kopalni „Turów”*; Bolesław Świętochowski i Bronisław Jabłoński, *Rekultywacja*

terenów poeksploatacyjnych w kopalnictwie węgla brunatnego; Aleksander Kleczeński, *Niektóre problemy medyczne zagłębia turoszowskiego*; Krzysztof Jeżowski, *Wpływ rozwoju kombinatu turoszowskiego na gospodarkę regionu*. Wnioski wysunięte w tych referatach oraz w obszernej, rzeczowej dyskusji złożyły się na zespół poważnych tez naukowych o dużej wadze praktycznej, aktualnych również i dla innych analogicznych przedsięwzięć górniczych.

W trzy lata później z inicjatywy ówczesnego prezesa WTN, Wiktora Brossa, zorganizowano drugą sesję wyjazdową, w Lubinie, na temat problemów Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego, w dniach 3 i 4 VI 1965 r.

Podobnie jak na sesji poprzedniej, przedstawiciele kierownictwa kombinatu lubińskiego zademonstrowali uczestnikom tej sesji węzłowe problemy Okręgu (T. Zastawnik, W. Teleszyński). Ze strony zespołu naukowego przedstawiono następujące referaty: Stefan Golachowski, *Badania geograficzno-gospodarcze nad Legnicko-Głogowskim Okręgiem Miedzi*; Józef Januszewski, *Rola czynników demograficznych i społecznych w użytkowaniu ziemi*; Irena Czarnecka, *Codziennie dojazdy pracownicze na obszarze LGOM*; Antoni Zagożdżon, *Przemiany sieci osadniczej LGOM pod wpływem industrializacji*; Bohdan Jałowicki, *Socjologiczne aspekty zarządzania regionem uprzemysłowionym*; Aleksander Kleczeński (z zespołem), *Niektóre zagadnienia medyczne LGOM*. I na tej sesji sformułowano szereg konkretnych wniosków badawczych i praktycznych, inicjując dalsze kontakty naukowe między kombinatem a instytucjami naukowo-badawczymi Wrocławia.

Organizacją naukową obu sesji kierował Igor Kisiel. Materiały tych sesji Towarzystwo ogłosiło drukiem (Turów 1963, Lubin 1966).

Trzecią sesję wyjazdową (z inicjatywy prezesa WTN, Jerzego Skowrońskiego) organizuje się pod hasłem „nietechniczne problemy współczesnego zakładu przemysłowego” — na przykładzie Dolnośląskich Zakładów Maszyn Elektrycznych „Dolmel”.

Na sesję (przewidzianą na 1970 r.) prowadzi się prace przygotowawcze i naukowo-badawcze w sześciu sekcjach specjalistycznych: zdrowia (kier. W. Jankowski), organizacji pracy w przemyśle (kier. B. Pilawski), socjologii (kier. Z. Gałdzicki), psychologii (kier. M. Kulczycki), kultury (kier. S. Pietraszko), ustawodawstwa pracy (kier. T. Bartmański). Celem tak zorganizowanej i zaplanowanej sesji jest przebadanie problemu człowieka i spraw społecznych w procesie produkcji. Badania zmierzają do sformułowania konkretnych wniosków praktycznych, ponadto zaś imprezie tej przyświeca ambicja wypracowania optymalnego modelu badań nad zagadnieniami społecznymi w kręgu zjawisk technicznych.

Specjalnym działem pracy i naukowego dorobku Wrocławskiego To-

warzystwa Naukowego jest od początku jego istnienia statutowo umocowany program wydawniczy. W tym zakresie Towarzystwo ma do odnotowania wcale poważne osiągnięcia w postaci pokaźnej ilości dzieł naukowych ze wszystkich reprezentowanych u siebie dziedzin wiedzy.

Wydawnictwa WTN podzielić można na kilka grup z uwagi na charakter danych publikacji, termin wydania, dziedzinę naukową oraz postać gatunkową. Traktując rzecz z tego punktu widzenia wymienić należy wydawnictwa kontynualne o charakterze czasopism, wydawnictwa zwarte wydziałowe, zwarte pozawydziałowe oraz seryjne (związane z pracami naukowymi poszczególnych komisji WTN).

Do wydawnictw kontynualnych (ciągłych) należą przede wszystkim „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, wychodzące nieprzerwanie od 1947 r. „Sprawozdania”, zgodnie z utrwaloną tradycją tego typu publikacji, są szczegółową i pełną kroniką życia naukowego, organizacyjnego i społecznego Towarzystwa (streszczenia referowanych na posiedzeniach prac i komunikaty, przebieg posiedzeń, wykaz zebrzań naukowych i administracyjnych, spisy członków, sprawozdania z podstawowej działalności Towarzystwa, wykazy publikacji, kronika, nekrologi). Do numeru 10 włącznie „Sprawozdania” ukazywały się jako publikacja wspólna dla wszystkich Wydziałów; dalsze numery ukazywały się w dwu seriach: A — dla Wydziałów humanistycznych (I—III), B — dla Wydziałów nauk eksperymentalnych. „Sprawozdania” redagowali B. Knaster i B. Olszewicz (1—4), ciż z udziałem W. Floryana i F. Longchamps (5—10); od numeru 11 dział A prowadzili J. Gierowski, F. Longchamps, dział B B. Knaster (do numeru 20 za 1965 r.). Z biegiem czasu utrwalił się zwyczaj kolejnego redagowania „Sprawozdań” przez przedstawicieli Wydziałów pod kierunkiem sekretarza generalnego.

W latach 1947—1956 ukazywał się organ informujący o pracach naukowych Towarzystwa, „Comptes rendus de la Société des Sciences et des Lettres de Wrocław” (pod red. F. Longchamps), przeznaczony przede wszystkim dla zagranicy.

Celem szerokiego informowania zagranicznej opinii publicznej o naukowym, kulturalnym, gospodarczym i społecznym dorobku polskim na Dolnym Śląsku po 1945 r. powołano do życia w 1960 r. organ kwartalny w języku angielskim pt. „Annales Silesiae”, pod naczelną redakcją Stanisława Huberta, a od 1968 r. pod red. Jana Trzynałdowskiego. Trudności organizacyjne i techniczne sprawiły, że „Annales Silesiae” zmieniono w rocznik.

Głównym nurtem działalności wydawniczej Towarzystwa są wydziałowe publikacje zwarte ukazujące się od 1947 r. w dwu działach: Prace Wrocławskiego Tow. Naukowego A i B, według podanego uprzednio rozgraniczenia. Do 1956 r. dział A redagował B. Olszewicz, później redakto-

rzy wyznaczani do właściwych prac przez Wydziały humanistyczne. Dział B redagował B. Knaster; redakcję wydawnictw lekarskich prowadził w latach 1965—1969 Z. Wiktor (zmarły w styczniu 1970 r.). W zakresie prac redakcyjnych szczególne zasługi położył Bronisław Knaster, faktyczny twórca wzoru wrocławskiej książki naukowej z dziedzin ścisłych. W zakresie publikacji humanistycznych i społecznych Wrocławskie Towarzystwo Naukowe najwięcej zawdzięcza kompetentnym pracom redakcyjnym F. Longchamps (zmarłego w 1969 r.) oraz W. Floryana. Dotychczasowy katalog prac WTN obejmuje 140 pozycji w dziale A i 159 pozycji w dziale B (stan na koniec 1969 r.).

Charakterystyka tego typu wydawnictw WTN z konieczności musi się sprowadzić do kilku rysów ogólnych. Zakresowo i problemowo publikacje te obejmują w zasadzie wszystkie dziedziny wiedzy reprezentowane w Towarzystwie. W okresie pierwszego dziesięciolecia zaobserwować było można względną proporcjonalność wydawnictw w poszczególnych dziedzinach. Z biegiem czasu proporcja ta zaczęła ulegać zmianom na ilościową korzyść prac z zakresu nauk humanistycznych i społecznych. Było to naturalnym następstwem lokowania prac matematycznych i przyrodniczych (objętościowo szczupłych) w powstających i rozwijających się czasopismach, biuletynach i organach specjalnie dla tych dyscyplin powołanych, co zapewniło im większą „drożność” specjalistyczną. Klasykistyczne prace lekarskie kierowano do organów fachowych, eksperymentalne zaś i badawcze ukazywały się i nadal ukazują w WTN. Podobnie ma się sprawa z pracami z zakresu przyrodoznawstwa, techniki i rolnictwa.

Prócz prac członków Towarzystwa w planach WTN znajdują swe miejsce prace młodszych pracowników nauki, wykonywane pod kierunkiem członków WTN. Ten bezsporny mecenat naukowy, badawczy i wydawniczy ocenić należy niewątpliwie pozytywnie.

W dziale prac seryjnych odnotować należy publikacje komisji Towarzystwa. A oto owe serie: Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze (red. Antoni Knot), t. 1 (1955) — t. 14 (1968); Rozprawy Komisji Historii Sztuki (red. Tadeusz Broniewski), t. 1 (1956) — t. 5 (1967); Rozprawy Komisji Językowej (red. Stanisław Rospond), t. 1 (1959) — t. 7 (1969). Ponadto Archiwum Historyczne (red. Stefan Ingot), t. 1 (1957) — t. 4 (1963). W początkowym okresie działalności WTN wydano serię tekstów źródłowych Orbis Polonicus (red. Bolesław Olszewicz).

Prace naukowe członków Towarzystwa znajdowały wysoką ocenę w świecie nauki (powoływanie na członków PAN oraz naukowych towarzystw krajowych i zagranicznych, nagrody państwowe, odznaczenia). Pracę naukową i społeczną wysoko oceniało również środowisko wrocławskie. Znalazło to wyraz w przyznawanych członkom WTN dorocznych

nagród naukowych miasta Wrocławia. Nagrody te dotychczas otrzymali: Karol Maleczyński 1958, Marian Morelowski 1959, Hugo Steinhaus 1960, Wiktor Bross 1961, Seweryn Wysłouch 1962, Władysław Ślebodziński 1964, Andrzej Klisiecki i Władysław Czapliński 1965, Bronisław Knaster i Henryk Kuczyński 1966, Jerzy Skowroński 1967, Antoni Falkiewicz i Zygmunt Szparkowski 1969, Antoni Knot i Kazimierz Urbanik 1970.

Warto w tym miejscu przypomnieć nazwiska prezesów WTN, którzy kierowali pracami i działalnością Towarzystwa i nadawali im kierunek zgodny z dobrze pojętym interesem nauki, narodu i regionu. Najwięcej na tym polu zasłużył się prof. Stanisław Kulczyński, pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, organizator wrocławskiego środowiska naukowego, współtwórca Towarzystwa i jego wieloletni prezes w latach 1946—1956. Po nim funkcje te sprawowali: Hugo Steinhaus (1956—1958 i 1960—1961), Edward Marczewski (1958—1959 i 1961—1964), Dionizy Smoleński (1959—1960), Wiktor Bross (1964—1968), Jerzy Skowroński (od 1968 r.). Sekretarzami generalnymi byli: Hugo Steinhaus (1946—1947), Bolesław Olszewicz (1947—1955), Dionizy Smoleński (1955—1956), Witold Świda (1956—1958), Tadeusz Marciniak (1958—1961), Jerzy Łanowski (1961—1964), Jan Trzynadłowski (od 1964 r.).

Zgodnie z zapowiedzią powróćmy na chwilę do wstępu. Nakreślony tam obraz towarzystwa naukowego o charakterze ściśle akademickim stał się przedmiotem obszernej dyskusji dotyczącej charakteru i istoty towarzystw naukowych w ogóle, nie tylko w skali krajowej. Dyskusję tę podejmowano w imię reform związanych ze zmianami zachodzącymi w świecie współczesnym, w imię konieczności dostosowania struktur organizacyjnych towarzystw naukowych do wymagań współczesności. Argumentowano zagadnienie demokratyzacji hermetycznych dotychczas towarzystw naukowych. Dyskusja ta naturalnie nie ominęła Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Ważne to i trudne zagadnienie rozstrzygnięto (i potwierdzono w zmienionym statucie) w sposób, który nie naruszając naukowych założeń Towarzystwa otwierał równocześnie podwoje młodym pracownikom nauki o sprawdzonych kwalifikacjach oraz ludziom zasłużonym dla nauki. Uznano, że jest zjawiskiem wysoce demokratycznym, jeśli w obrębie Towarzystwa posiadają jednakowe obowiązki i prawa wybitni uczeni o głośnych nazwiskach oraz młodzi adepci nauki.

Jak można scharakteryzować czy też ocenić rolę Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz jego znaczenie i funkcje w minionym 25-leciu? Wypadnię odpowiedzieć zwięźle, zgodnie z ramami i założeniami tego krótkiego przeglądu. W ubiegłym ćwierćwieczu Towarzystwo w miarę swych sił i środków wiązało się ze złożonym procesem rozwoju, konsolidacji i wzrostu wrocławskiego środowiska naukowego, procesowi temu pomagało, było jego nie tylko świadkiem, ale i współtwórcą. Wyzwalało

inicjatywy badawcze, było ich inspiratorem, a w niejednym wypadku i czynnym promotorem. Jakkolwiek rytm życia naukowego Towarzystwa nie zawsze był jednakowo dynamiczny, jednakże podstawowe zadania były realizowane. Towarzystwo rozwijało działania integracyjne i nadal je rozwija. Właśnie dzięki wielokierunkowości kompetencji Towarzystwo było zdolne organizować naukowe imprezy o charakterze nader wszechstronnym, o dużej skuteczności i użyteczności naukowej, gospodarczej i społecznej. Zwracało swe praktyczne zainteresowania w stronę regionu, podejmowało i podejmuje działania upowszechniające wiedzę, wreszcie zaś roztaczało i roztacza mecenasowską, ale i w pełni koleżeńską opiekę nad młodszymi w świecie nauki. A w tym wszystkim rzecz chyba najdonioślejsza: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe przez swe prace dobrze się zasłużyło ugruntowaniu polskości na piastowskich ziemiach zachodnich.

DIE WISSENSCHAFTLICHE GESELLSCHAFT IN WROCLAW

Auf dem Hintergrund der Entwicklung wissenschaftlicher Gesellschaften in Polen zeigt der Verfasser die schwierigen Anfänge der Wissenschaftlichen Gesellschaft in Wrocław (WTN), die kurz nach der Neueröffnung der Wrocławer Universität gegründet wurde. Die ersten Diskussionen und einleitende Arbeiten begannen im Herbst 1945. Der Vorstand wurde am 7.III 1946 gebildet und in der Versammlung am 30.V 1946 bestätigt. Zu den Begründern der Gesellschaft zählten: der Rektor der Universität und der Technischen Hochschule, Stanisław Kulczyński sowie Kamil Stefko, Hugo Steinhaus, Ludwik Hirschfeld, Karol Maleczyński Edward Sucharda und viele andere. Die Gesellschaft entwickelte ihre Tätigkeit in den vier gebildeten Abteilungen — der Philologischen, Historisch-Philosophischen, Mathematischen und Naturwissenschaftlichen, später sollte die Medizinische und die Abteilung für Technische Wissenschaften berufen werden. Der Verfasser schildert ferner die Rolle der Gesellschaft als Förderer der wissenschaftlichen Forschungen, Organisator von wissenschaftlichen Diskussionen in den Sitzungen der einzelnen Abteilungen und Kommissionen, von wissenschaftlichen und populär-wissenschaftlichen Tagungen sowie von auswärtigen wissenschaftlichen Sessionen, die sich auf die Zusammenarbeit der Gesellschaft mit der Industrie bezogen. Grosse Aufmerksamkeit wird der Verlagstätigkeit der Gesellschaft geschenkt.